

חריף [אב"ד ווערבו, נפטר בשנת תקצ"ו] והגאון בעל שמן רוקח, והזכיר רבותיו בתשובותיו.

האיש מקדש

ויהי המדובר לו לאשה בת רבו הגאון בעל שמן רוקח, אך לא מאת ה' יצאה ויקח לו אשה מק"ק שאכטיץ, בת איש חי רב פעלים נגיד ומוקיר רבנין מו"ה יוסף יוסט ז"ל, ושמה מרת מירל ע"ה וישב שם על התורה ועבודה, ושם ישב גם חותנו זקנו הגאון רבי צבי ז"ל וסידר ממנו חידושים רבים עמוקים וחריפים, ועסק הוא ז"ל גם במסחר וקנין.

וסיפר שפעם אחת הכנים שור ומריא למכור בעיר ווינא, ויהי בנוסעו דרך פרעשבורג ויסר אל בית רבו לקבל פניו, והי' בעת בין המצרים אשר בו רגל החת"ס ז"ל לענות נפשו על חורבן עיר אלקינו וחילול כבוד התורה ^ה, וישאלהו הריב"א למה פני רבינו רעים ונופלים, ויענהו הכי לא ידעת כי

^ה ז"ל ס' מנהגי חת"ס (פ"ב ס"א), משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, כל זמן שהיה בכחו בנערותו היה רגיל להתענות מדי יום ביומו, ואח"כ התנהג שלא לאכול עכ"פ מאכלי בשר, אמנם בעת זקנתו לא קיים זאת רק מר"ח עד התענית, ע"כ. ועי' לעיל פרק ו' במנהגי בעל ילקוט אליעזר.

ובס' חתן סופר על או"ח (בפתיחה מנכד המחבר שם משמואל, אודת יד) כתב, זכור אזכור מנהג קהלתינו מאטערסדארף בבין המצרים, לקרוא ולדפוק על פתחי הבתים והחנויות לבוא ולהתאסף לביהכנ"ס ולהתאבל על חורבן ירושלים עיה"ק וביהמ"ק, וכל הבעלי בתים סגרו חנויותיהם וישבו על הארץ, וכמו"כ הקפידו לקיים מה דאיתא בשו"ע (או"ח סי' תקנא סט"ו) מצניעין את הסכין מר"ח אב עד התענית, ע"כ.

וכאן המקום להביא מה שראיתי דבר פלא במשנתו של החת"ס הנוגע לימי בין המצרים. דהנה בס' תפארת בנים (על קיצשו"ע, ח"ג סי' קכב) מביא בשם הגאון בעל שבט הלוי שליט"א, דפעם שאל איש א' להחזו"א אם לכתוב את שם החודש "אב" או "מנחם אב", היות שהוא רואה בשו"ת חת"ס שכותב פעם כך ופעם כך, ודפדף החזו"א בשו"ת חת"ס ונוכח לראות שלפני ט' באב לא כתב מנחם רק אב בלבד, ע"כ.

והנה כהיום שאפשר לעשות חיפוש ע"י כלים מכלים שונים יגעתי וחפשתי בתשו' חת"ס, ונוכחתי לראות כי מדבריו של החזו"א לא נפל ארצה ואכן כן הוא שבכל התשובות שחתם את שמו לפני ט"ב כתב סתם "אב" (עשרים במספר), ואחר ט"ב כתב "מנחם" (ס"ג

הימים ימי ענות אדם נפשו על גלות השכינה, ואיך יונעם לחיך לאכול ואיך יערב ליסע לעת כזאת לעשות מסחר, אשר ראוי לישיב ברד ולשפוך שיח לפני בוראינו שישוב שבות עמו ברחמים, ויפרד ממנו.

במספר) או "מנחם אב" (ג' במספר), ואמנם בט' תשובות ראיתי שכותב "אב" גם לאחר ט"ב (והם: או"ח סי' ס, יו"ד סי' קכט, אה"ע ח"ב סי' עב, חו"מ סי' סו, ח"ו סי' מא, ח"ו סי' יח וסי' לד, החדשות סי' ו וסי' נו), וראה זה פלא שכל אלו הט' תשובות נכתב ונחתם ביום "חמשה עשר באב" (ועפ"י רוב לא כתב בר"ת ט"ו באב), שכמוכן רצה מרן לנקוט בזה לשון המשנה (תענית כו:): לא היו ימים טובים בישראל כ"חמשה עשר באב", והדבר מופלא.

(ובכל כלל יש חוץ, רק בג' מקומות מצאתי שלא כהנ"ל: באו"ח סי' יב, כתב ב' מנחם. באו"ח סי' קטו ובי"ד סי' מג כתב י"ג אב. ויש לברר אם אין בהם טעות המעתיק. וחז"ל מזה ראיתי עוד בכמה מקומות שלא כהנ"ל אמנם היו כולם מלשון השואל או העתק גביית עדות ולא מלשון החת"ס, לדוגמא ע"י אה"ע ח"א סי' סב).

ואמנם באמת דבר זה לאו מכללא איתמר רק בפירוש איתמר, ע"י בהג' חת"ס (או"ח סי' תקנא) שכתב בתו"ד, מיום ט"ב ואילך מתחיל חודש אחר ואנחנו קורין לו חודש מנחם וכו', ע"כ. וכ"כ בס' דרשות חת"ס (דף שלא) וז"ל, ע"כ מתחיל חודש אחר ונקרא מנחם כמו שאנו נוהגין וכו', ע"כ. ועיי"ש בהגהות שער יוסף שמעתיק מגליון החת"ס על ירושלמי, שכתב דמי' אב ואילך מתחיל חודש אחר (ועיי"ש בשו"ת להורות נתן ח"י סי' נב, מה שמיישב הסתירה ביניהם).

שוב מצאתי בקובץ צפונות (גליון יב) תשו' מהכת"ס למהר"ם שיק, שכתב וז"ל, ע"ד איך לכותב בגט אב או מנחם אב, לא שמעתי מאומה מזה וגם לא מצאתי בגליון שו"ע מאמ"ו זצ"ל מזה, וצויתי לחפש היום בגיטין המונחים ושמורים תחת ידי, ויחופש וימצא ד' גיטין, ג' שסידר אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל ובכולם כתיב בהון אב, וכן א' משנת ת"ר שסדרתי כמור"כ ותו לא, ע"כ.

הנה משיגרא דלישנא משמע קצת דהשאלה והתשובה היה לגבי כל החודש ולא ס"ל כלל לחלק בין קודם ט"ב לאחריו, ולכאורה משמע דלא ידע ממנהג אביו בזה, וכן מצינו כמ"פ בשו"ת כת"ס שכתב גם לפני ט"ב "מנחם אב", ע"י חלק יו"ד סי' סג, פז, קסא. וכמו"כ בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רו, רמז, אה"ע סי' קמג).

ומה שמצינו דהחת"ס כתב ביום ט"ו באב מספר של תשע תשובות, יש לציין למ"ש בס' נפש דוד (להאדר"ת עמוד קל) וז"ל, ביום חמשה עשר מנחם אב למדתי בענינא דיומא בשלהי תענית ובבא בתרא ק"כ, והתאמצתי לחדש בזה לכבוד יו"ט לישראל לאבותינו לפנינו, ע"כ, והבן.

ואמר כי כמוהו לא הי' לו עוד מסחר רע כי היזק הרבה בא לו, ויסע לביתו בפרק הניזקין וראה כמה גדול כח הדיבור אצל הצדיקים¹.

וישב לעירו שאכטיץ וקיבלו אותו בקהילתו לרב ומורה, וישב שם שקט ושאנן ויתמיד מאוד, ובעת ההיא כתב קונטרס גדול על כללי המיגו, עלתה אזכרתו בספר עט סופר ח"א בסוגיא דבני העיר (כלל כב פרט ה), ונרפסה אחר כך בשו"ת הריב"א חלק ב' (סימן פא-ק)¹.

בעיר פאקש

ויהי בשנת ת"ר לפ"ק והק"ק דפה בקשה למלאות את מקום הרב אב"ד, ויהיו רבים אשר חשקה נפשם לבא הנה קהלה קדושה נאה וחסודה, מהם שמעתי, הג"ר יהודה אסאד, הג"ר זלמן אוללמאן בעל יריעות שלמה, הג"ר משה שיק, הג"ר הרש אופנהיים אבד"ק טעמעשוואר, ועוד גאונים וגדולים כשלישים מלכים², ויועצו האקרו"ט לבחור מאלה על פי הגורל

¹ וכ"כ בשו"ת הריב"א (ח"ב, בהספד הילק"א בהערות) וז"ל, הי' בשותפות עם חמיו ז"ל והי' רגיל לשלוח שורים מפוטמים אל עיר וויען למכרם שם, ונזדמן פעם אחת שחמיו הי' טרוד בענינים אחרים שלח את רבינו ז"ל לבוא אל עיר וויען לקבל כסף מחירם, והי' אז סוף ימי אלול, ובהיותו בדרך קרוב לק"ק פרעשבורג נסע לשם לבקר את רבו הקדוש בעל הח"ס ולקבל ברכתו, ורבו הקדוש הוכיחו על פניו ואמר לו היתכן אשר יואל רעכניץ יתעסק בכמו אלה בימים הקדושים, כבר הגיע הזמן שתקבל משרת רבנות על שכמך, ודברי רבו הקדוש עשו רושם כי כאשר הגיעו השורים קרוב לעיר וויען נפלו כולם פגרים מתים ולא נשאר מהם מאומה, והיה זאת לו לאות שצריך הוא לשמוע בקול רבו, וקיבל משרת הרבנות בעיר דירתו קהל שאכטיץ, ע"כ.

² ועי"ע בשו"ת הריב"א (ח"ב סי' סט-פא) וז"ל, קונטרס על הלכות טוען ונטען, טפחתי ורביתיו פה ק"ק שאכטיץ יע"א, יום א' ל"ג למבני, שנת תקצ"א לפ"ק, יואל הקטן אונגאר מק"ק רעכניטץ יע"א, ע"כ.

³ עי' בשו"ת אוצר חיים (בהקדמה), שהרב הקודם בפאקש הגה"צ ר' יחזקאל בנעט זצ"ל צוה לבני קהלתו שימנו תחתיו את הגה"צ ר' חיים קיצע זצ"ל, רק מחמת ענותנותו לא רצה לקבל עליו קהלה גדולה וחשובה כזו.